

В статье приведены результаты изучения влияния витаминно-минерального премикса на увеличение количества и качества спермопродукции быков-производителей и её криорезистентность.

The article presents results of a study of the effect of the vitamin-mineral premix on enhanced bull semen quality and quantity and its cryoresistance.

УДК 636:338.512:636.03

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПРОДУКТИВНОСТІ ПОГОЛІВ'Я

Е.К.Кравцов, Л.І.Кукла, Д.П. Глущенко, З.А.Поладян,

В.Г. Рижков, А.І.Трончук, К.В.Міненко

Інститут тваринництва УААН

Визначено нормативи собівартості та її структури по елементах витрат виробництва молока, м'яса великої рогатої худоби, свиней і овець, вовни, вирощування нетелей при різній продуктивності тварин.

собівартість, молоко, нетелі, яловичина, свинина, баранина, вовна

Головним фактором нарощування виробництва в тваринництві, росту його ефективності є продуктивність тварин, про необхідність підвищення якої свідчать не тільки дослідження науки, але й практичний досвід роботи підприємств. Навіть у нинішніх умовах господарювання можна мати ефективне і рентабельне виробництво тваринницької продукції, яке досягається саме за рахунок підвищення продуктивності поголів'я.

Матеріал та методика досліджень. Нами проведені розробки по визначенню собівартості різних видів продукції тваринництва в залежності від продуктивності поголів'я на основі технологічних карт з повним комплексом виробничих процесів та операцій по обслуговуванню тварин в умовах діючих у масі підприємств технологій, систем машин та обладнання. Дослідження виконували розрахунково-конструктивним методом з використанням економіко-математичного моделювання та рішення задач на ПЕОМ по визначенню раціональної організації виробництва продуктів тваринництва при різних рівнях продуктивності поголів'я. Вартісну оцінку приміщень, будівель та споруд проводили на основі матеріалів проектно-технологічного інституту "Харківагропроект", а оцінку технічних і обігових засобів – за діючими цінами.

Результати досліджень.

ПРИ ВИРОБНИЦТВІ МОЛОКА одержання надою 3000 кг забезпечується при витратах усіх матеріально-грошових ресурсів на корову за рік до 2000 грн., 4000 кг – 2250 грн., 5000 кг – 2500 грн. і 6000 кг – 2800 грн. Але, не дивлячись на зростання на 40,1% всіх витрат на корову, собівартість 1 ц молока, з підвищенням продуктивності корів, зменшується на 26,4% і становить 53-39 грн.(табл.1).

У структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу займають корми, які з підвищенням надоїв збільшуються з 33 до 45%.

На частку оплати праці припадає до 12%, витрат на утримання основних засобів (поточний ремонт і амортизація) – 22-16%, робіт та послуг – 10-8%, ПММ – 8-7%, інших витрат – 14-13%.

Важливо відмітити, що отримання такої продуктивності, а в зв'язку з цим і такої собівартості, повинно обов'язково забезпечува-

тись в умовах кормозабезпеченості та заготівлі кормів на рівні 43-69 ц корм. од. на корову на рік з відповідною якістю і повноцінністю кормів, затрат праці по 280 -300 люд.-год. витрат по 800 - 850 кВт-год. електроенергії, по 100-120 кг ПММ і вартості кормів 14-18 грн. за 1 ц кормових одиниць.

ПРИ ВИРОЩУВАННІ НЕТЕЛЕЙ для одержання середньодобового приросту телиць 500 г на середньорічну голову необхідно витратити майже 700 грн., 600 г – 770 грн., 700 г – 850 грн. і 800 г – до 930 грн., тобто виробничі затрати збільшуються майже на 33%. Не дивлячись на це, підвищення інтенсивності вирощування телиць на 60% супроводжується зменшенням витрат усіх ресурсів на вирощування 1 голови нетелей з 1500 до 1250 грн. і зниженням на 17,1% собівартості 1 ц їх приросту, яка може становити 360 - 300 грн. (табл.2).

2. Собівартість приросту нетелей та її структура

Показники	Середньодобовий приріст, г			
	500	600	700	800
Всього витрат на телицю, грн.	695	765	844	922
у т.ч. у %:				
оплата праці	8,1	7,7	7,3	7,1
паливо та мастила	9,2	9,2	9,0	9,0
корми	44,0	46,4	48,7	50,8
роботи та послуги	6,3	6,0	5,7	5,4
поточний ремонт	5,8	5,4	4,9	4,4
амортизація	11,1	10,1	9,5	8,6
інші витрати	15,5	15,2	14,9	14,7
Витрати на одну нетель, грн.	1482	1364	1297	1246
Собівартість 1 ц приросту, грн.	362	332	314	300
Затрати на середньорічну голову:				
кормів, ц корм.од.	19,4	22,0	24,4	26,7
праці, люд.-год.	67,7	68,5	69,2	69,8
електроенергії, кВт-год.	161	168	176	183
палива та мастил, кг	37,5	42,0	45,2	48,6
Вартість 1 ц к.од., грн.	15,8	16,1	16,8	17,5

1. Собівартість молока та її структура

Показники	Надій молока на корову, кг			
	3000	4000	5000	6000
Всього витрат на корову, грн.	1973	2244	2478	2764
у т.ч. у %:				
оплата праці	12,4	12,4	11,8	11,3
паливо та мастила	8,4	7,6	7,0	7,0
корми	32,7	37,5	41,6	44,8
роботи та послуги	10,4	9,7	9,0	8,4
поточний ремонт	7,7	6,7	6,1	5,5
амортизація	14,7	13,0	11,7	10,5
інші витрати	13,7	13,1	12,8	12,5
Собівартість 1 ц молока, грн.	52,7	46,0	41,3	38,8
Затрати на корову в рік:				
кормів, ц корм.од.	43,2	52,3	59,5	68,6
праці, люд.-год.	281	289	298	308
електроенергії, кВт-год.	789	810	830	849
палива та мастил, кг	103	106	108	121
Вартість 1 ц корм.од., грн.	14,9	16,1	17,3	18,1

У структурі виробничих витрат на корми припадає 44-51%, оплату праці – 8-7%, утримання основних засобів – 17-13%, роботи та послуги – до 6%, ПММ – до 9%, інші витрати – 16-15%.

Одержання таких параметрів продуктивності і собівартості вирощування ремонтного молодняку досягається в умовах витрат на

середньорічну телицю 19-27 ц корм.од., праці – до 70 люд.-год., електроенергії – по 160-180 кВт-год. по 40-50 кг ПММ і вартості кормів 16-18 грн. за 1 ц корм.од.

ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ЯЛОВИЧИНИ МОЛОЧНИХ ПОРІД одержання середньодобового приросту 600 г забезпечується при виробничих витратах усіх ресурсів на середньорічну голову молодняку в розмірі 730 грн., 700 г – майже

3. Собівартість приросту бичків молочних порід та її структура

Показники	Середньодобовий приріст, г		
	600	700	800
Всього витрат на бичка, грн.	733	796	849
у т.ч. у %:			
оплата праці	4,9	4,7	4,5
паливо та мастила	7,5	7,0	6,7
корми	56,9	59,0	60,6
роботи та послуги	5,5	5,2	4,9
поточний ремонт	6,0	5,6	5,3
амортизація	11,6	10,9	10,4
інші витрати	7,6	7,6	7,6
Собівартість 1 ц приросту, грн.	320	298	278
Затрати на середньорічну голову:			
кормів, ц корм.од.	21,5	22,7	23,7
праці, люд.-год.	28,5	29,4	30,4
електроенергії, кВт-год.	157	161	164
палива та мастил, кг	39,0	39,9	40,3
Вартість 1 ц корм.од., грн.	19,4	20,7	21,7

800 грн. і 800 г – до 850 грн. Хоча загальні витрати на одну голову і збільшуються майже на 16%, собівартість 1 ц приросту зменшується на 13% і становить 320-280 грн. (табл. 3).

У структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу займають корми, які збільшуються з 57 до 61%. На частку оплати праці припадає до 5%, витрат на утримання основних засобів (амортизація і поточний ремонт) – 18-16%, робіт та послуг – 6-5%, ПММ – 8-7%, інших витрат – до 8%. Досягнення таких параметрів

продуктивності та собівартості яловичини забезпечується при заготівлі і витратах на середньорічну голову 22-24 ц корм.од., затратах до 30 люд.-год. праці, до 160 кВт-год. Електроенергії, до 40 кг ПММ і вартості кормів 19-22 грн. за 1 ц кормових одиниць.

4. Собівартість приросту молодняку м'ясних порід та її структура

ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ЯЛОВИЧИНИ М'ЯСНИХ ПОРІД одержання середньодобового приросту 800 г забезпечується при виробничих витратах ресурсів на м'ясну корову зі шлейфом в рік у розмірі 2100 грн., 900 г – 2200 грн. і 1000 г – 2250 грн. Незважаючи на збільшення на 7,6% загальних витрат на корову, собівартість 1 ц приросту зменшується на 8,4%. Це пов'язане з тим, що при 1000-грамових приростах худоба вирощується до живої маси 610 кг замість 520 кг при 800-грамових приростах. (табл.4).

Показники	Середньодобовий приріст, г		
	800	900	1000
Всього витрат на голову молодняку, грн.	2094	2186	2254
у т.ч. у %:			
оплата праці	4,1	4,0	4,0
паливо та мастила	10,8	10,6	10,4
корми	51,6	52,5	53,1
роботи та послуги	4,2	4,1	4,1
поточний ремонт	7,6	7,4	7,2
амортизація	14,5	14,2	13,9
інші витрати	7,2	7,2	7,3
Собівартість 1 ц приросту, грн.	391	375	358
Затрати на середньорічну голову молодняку:			
кормів, ц корм.од.	72,8	74,0	75,6
праці, люд.-год.	66,6	68,7	71,0
електроенергії, кВт-год.	321	329	336
палива та мастил, кг	141	145	146
Вартість 1 ц корм.од., грн.	14,8	15,5	15,8

Але в м'ясному скотарстві з підвищенням живої маси худоби, що реалізують на м'ясо, собівартість 1 ц приросту весь час зменшується і становить при 800 г приросту 390 грн., при 900 г – 375 грн. і при 1000 г – 360 грн.

У структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу займають корми – 52-53%. На частку оплати праці припадає 4%, витрат на утримання основних засобів (амортизація і поточний ремонт) – 22-21%, робіт та послуг – 4%, ПММ – 11-10%, інших витрат – до 7%.

Досягнення таких параметрів продуктивності та собівартості яловичини м'ясних порід забезпечується при витратах на корову зі шлейфом в рік 73- 76 ц корм.од., витратах до 70 люд.-год. праці, по 320-340 кВт-год. електроенергії, до 145 кг ПММ і вартості кормів 15-16 грн. за 1 ц кормових одиниць.

ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СВИНИНИ одержання середньодобового приросту свиней 300 г сукупні витрати на основну свиноматку зі шлейфом повинні становити 5850 грн., 400 г – 6800 і 500 г – біля 8000 грн. Але, не дивлячись на зростання на 38,2% всіх ресурсів на свиноматку, собівартість 1 ц приросту зменшується на 11,5% і становить 400-350 грн. (табл. 5).

5. Собівартість свинини та її структура

Показники	Середньодобові прирости, г		
	300	400	500
Всього витрат на 1 основну свиноматку зі шлейфом в рік, грн.	5845	6808	8080
у т.ч. у %:			
оплата праці	6,4	6,3	6,2
паливо та мастила	5,4	5,1	4,9
корми	54,4	58,5	61,6
роботи та послуги	7,0	6,4	6,0
поточний ремонт	6,7	5,8	5,1
амортизація	11,9	9,9	8,4
інші витрати	8,2	8,0	7,8
Собівартість 1 ц свинини, грн.	398	370	352
Одержано свинини на основну свиноматку, ц	14,4	18,0	22,5
Затрати на основну свиноматку в рік:			
кормів, ц к.од.	115	126	146
праці, люд.-год.	374	362	359
електроенергії, кВт-год.	1648	1681	1784
палива та мастил, кг	195	214	248
Вартість 1 ц корм.од., грн.	27,6	31,6	34,1

Найбільшу частку у витратах на виробництво свинини займають корми, які з підвищенням інтенсивності вирощування свиней збільшуються з 54 до 62%, при одночасному зниженні всіх інших витрат. Питома вага оплати праці становить до 6%, робіт та послуг – 7-6%, ПММ – до 5%, витрат на поточний ремонт і амортизацію – 19-14%, інших витрат – до 8%.

Одержання таких приростів свиней і собівартості свинини досягається в умовах витрат на основну свиноматку зі шлейфом в рік по 115-146 ц корм.од., затрат праці – 380-360 люд.-год. ви-

трат 1600-1800 кВт-год. електроенергії, 200-250 кг ПММ і вартості кормів 27-34 грн. за 1 ц кормових одиниць.

ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА одержання настригів 2,0 кг чистого волокна і 12 кг приросту забезпечується в умовах виробничих витрат на вівцю за рік 125 грн., 2,4 і 18 кг – 130 грн., 2,8 і 24 кг – 141 грн. і 3,2 і 30 кг – 153 грн. Але, не дивлячись на зростання на 24,5% всіх затрат на вівцю, собівартість 1 ц вовни і приросту, з підвищенням продуктивності овець, змен-

шується на 36,3% і становить відповідно: вовни в чистому волокні – 3551, 2820, 2477 і 2263 грн. та приросту овець – 355, 282, 248, і 226 грн.(табл.6).

6. Собівартість продукції вівчарства та її структура

Показники	Настриг вовни на вівцю у чистому волокні, кг			
	2,0	2,4	2,8	3,2
Всього витрат на вівцю, грн.	125	130	141	153
у т.ч.у %: оплата праці	10,5	10,1	9,4	8,8
паливо та мастила	3,1	3,2	3,4	3,5
корми	53,0	54,4	57,1	59,5
роботи та послуги	8,4	8,2	8,0	7,7
поточний ремонт	4,8	4,6	4,2	3,9
амортизація	9,2	8,9	8,1	7,5
інші витрати	11,0	10,6	9,8	9,1
Собівартість 1 ц, грн.: вовни	3551	2820	2477	2263
приросту овець	355	282	248	226
Затрати на вівцю в рік:				
кормів, ц корм.од.	5,6	5,9	6,4	6,9
праці, люд.-год.	13,5	13,6	13,8	14,0
електроенергії, кВт-год.	21	22	25	29
палива та мастил, кг	2,5	2,6	3,0	3,4
Вартість 1 ц корм.од., грн.	11,8	11,9	12,5	13,2

У структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу займають корми, яка з підвищенням продуктивності овець збільшується з 53 до 60%. На частку оплати праці припадає 11-9%, витрат на утримання основних засобів – 14-11%, робіт та послуг – до 8%, ПММ – 3-4%, інших витрат – 11-9%.

Досягнення таких параметрів продуктивності та собівартості продукції вівчарства забезпечується

при заготівлі на вівцю 5,6-6,9 ц корм.од., витратах до 14 люд.-год. праці, 20-30 кВт-год. електроенергії, і до 2,5-3,5 кг ПММ і вартості кормів 12-13 грн. за 1 ц корм. од.

Як видно, в структурі виробничих витрат найбільшу частку займають корми. Тому вартість кормів, в основному, і зумовлює собівартість одиниці продукції тваринництва. При цьому, з підвищенням продуктивності тварин, корми збільшуються не тільки у загальній кількості, але й по вартості. Вартість 1 ц кормових одиниць при виробництві молока зростає на 22 %, яловичини – на 12%, свинини – на 24% і продукції вівчарства – на 12 %. Але, не дивлячись на це, випереджаючий ріст надоїв, середньодобових приростів і настригів вовни сприяє зниженню собівартості одиниці продукції.

У зв'язку з цим зниження собівартості кормів є однією з головних умов підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва. Вартість 1 ц кормових одиниць у скотарстві на рівні 15-20 грн., у свинарстві – 25-27 грн. і у вівчарстві – 12-13 грн. забезпечує таку собівартість продукції, яка в умовах діючих цін реалізації дає змогу вести рентабельне виробництво молока при надої не нижче 3 тис. кг, яловичини – при середньодобових приростах 550-600 грамів, свинини – при середньодобових приростах 250-300 грамів, баранини і вовни – при настригах 2,8-3,2 кг чистого волокна і 24-30 кг приросту.

Розроблені параметри собівартості та її структури тваринницької продукції при різній продуктивності поголів'я можуть служити нормативними показниками при плануванні і організації виробництва. Зміна їх у ту чи іншу сторону допускається і можлива стосовно до конкретних умов виробництва кожного

підприємства і формування, але з обов'язковою економією матеріальних, кормових, трудових і грошових ресурсів і на цій основі зниження собівартості.

Ці нормативи відповідають фактично досягнутій продуктивності тварин і собівартості в окремих підприємствах, що мають високу концентрацію поголів'я і виробництва продукції та інтенсивність ведення тваринництва.

Наведемо це на прикладі виробництва молока в господарствах Харківської області з поголів'ям корів 600-1200 голів та надоями 4,5-6 тис. кг молока – “Зоря” Красноградського, “Слобожанський” Чугуївського, “Новий шлях” Борівського, дослідні господарства “Кутузівка” Харківського та “Гонтарівка” Вовчанського районів (табл. 7).

7. Інтенсивність і ефективність виробництва молока

Показники	“Зоря”	“Слобожанський”	“Новий шлях”	“Кутузівка”	“Гонтарівка”
Поголів'я корів, голів	1210	1100	610	950	670
Всього витрат на корову, грн.	3407	3595	3092	2123	2417
Питома вага, %:					
кормів	49,7	51,7	35,1	51,8	32,4
праці	12,1	16,2	9,3	11,1	31,7
ПММ	4,1	2,6	2,8	4,4	5,8
Витрати на корову:					
кормів, ц корм.од.	73,9	68,5	52,0	50,0	55,1
праці, люд.-год.	206	305	255	123	397
ПММ, кг	86	62	87	63	93
Вартість 1 ц к.од., грн.	13,7	24,3	17,5	22,1	14,7
Надій молока на корову, кг	6100	6132	5767	4730	4392
На 1 ц молока:					
кормів, ц корм.од.	1,01	1,12	0,90	0,88	0,92
праці, люд.-год.	2,6	5,0	3,3	2,0	9,0
собівартість, грн.	46,4	58,9	36,3	35,0	44,1
прибутку, грн.	35,9	24,5	32,3	26,4	20,9
Рівень рентабельності молока, %	77,2	39,7	89,3	71,4	47,4

Порівняльна оцінка ефективності виробництва молока свідчить, що висока інтенсивність ведення молочного скотарства в цих підприємствах пов'язана, в першу чергу, з високим рівнем кормозабезпеченості. На корову за рік в них згодовують по 50-70 ц кормових одиниць, що близько до норми, при відносно дешевих кормах – 14-24 грн. за 1 ц кормових одиниць, тоді як у масі підприємств області витрата кормів на корову не перевищує 30-33 ц корм.од. при вартості 28-30 грн. за 1 ц кормових одиниць. На обслуговування корови за рік витрачається по 200-300 люд.-год. і по 82-93 кг ПММ, що майже відповідає нормативам – по затратах праці 280-310 люд.-год. і по ПММ – 100-120 кг на корову. Частка витрат на корми, оплату праці і ПММ в структурі собівартості молока в них становить 50-70%, що також близько до норми – 49-66%. З розрахунку на корову за рік витрачається від 2,5 до 3,5 тис.грн. усіх матеріально-грошових, кормових і трудових ресурсів, а в масі підприємств області – не більше 1,5 тис.грн.

Як наслідок такого високого рівня інтенсивності ведення галузі в досліджуваних підприємствах молочна продуктивність корів досягає 4,5-6 тис кг, а в підприємствах області маємо надій лише на рівні 2,4 тис. кг. У свою чергу підвищення продуктивності корів, в кінцевому результаті, забезпечує високу ефективність виробництва молока.

Оплата корму в них на 25-40% вища, ніж у масі підприємств області – 0,9-1,12 ц корм.од. замість майже 1,5 ц корм.од. на 1 ц молока. У 2-3 рази в цих господарствах вища продуктивність праці. Якщо підприємства області на 1 ц молока витрачають до 10-12 люд.-год., то в цих господарствах – в межах 3-5 людино-годин. Собівартість 1 ц молока в них на 40-45% нижча і становила 35-45 грн., проти 65 грн. в цілому по області.

У результаті при практично однакових цінах реалізації на молоко в 2001 році (на рівні 63-65 грн. за 1 ц молока в досліджуваних підприємствах і по області в середньому – 61 грн.) ці підприємства на 1 ц молока мали по 20-30 грн. прибутку, тоді як по області мали по 2,1 грн. збитку. Все це привело до високої рентабельності в них молока – 40-70%, а по області вона склала 3-4% збитку.

Висновки. Розроблені і обґрунтовані параметри матеріально-грошових, кормових, трудових і енергетичних ресурсів на 1 голову тварин, собівартості 1 ц молока, яловичини, свинини, баранини і вовни при різному рівні продуктивності тварин є оптимальними. Вони можуть бути рекомендовані як нормативи для організації конкурентоспроможного виробництва продукції, для поточного і перспективного планування, для складання бізнес-планів підприємств усіх форм господарювання і власності. Використання цих нормативів дає підставу проводити об'єктивний аналіз відповідності досягнутих результатів діяльності тваринницьких галузей в порівнянні з плановими показниками, знаходити шляхи економії ресурсів для зниження собівартості, що сприяє підвищенню рентабельності та конкурентоспроможності виробництва продукції тваринництва.

Установлены нормативы себестоимости и ее структуры по элементам затрат производства молока, мяса крупного рогатого скота, свиней и овец, шерсти, выращивания нетелей при разной продуктивности животных.

Standards of production costs and their breakdown into elements of milk, beef, pork, poultry, wool, and heifer production costs at various animal productivity levels are established.